

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Ceyda ÇELEBİ

Ankara Hacı Bayram Veli Üni.
Lisansüstü Eğitim Enst.
Türk Dili ve Edebiyatı Böl.
Doktora Öğrencisi

ceyda.celebi@hotmail.com

 0000-0001-5601-0556

 10.56387/ahbvedebiyat.1465713

Gönderim Tarihi: 05.04.2024

Kabul Tarihi: 25.06.2024

Alıntı: ÇELEBİ, C. (2024) "Sultan II. Mahmûd'un Doğumu Vesilesiyle Hazırlanan Bir Vilâdiyye Mecmuası". *AHBVÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (10), 25-40.

SULTAN II. MAHMÛD'UN DOĞUMU VESİLESİYLE HAZIRLANAN BİR VİLÂDİYYE MECMUASI

ÖZ: XVII. asırdan sonra klasik Türk edebiyatında görülmeye başlanan ve milli bir edebî tür olan surnâmeler; evlilik, sünnet, bed-i besmele ve doğum gibi sebeplerle düzenlenen şenlik, ziyafet ve düğünleri konu edinen müstakil eserlerdir. Vilâdet-i hümayun konulu surnâmelere ise vilâdetnâme denmektedir. Sûriyye kasideleri ve sûriyye tarihleri ise aynı konularda yazılmalarına rağmen divanlarda münferit halde bulunan manzumelerdir. Vilâdetnâmelerle aynı konuda kaleme alınan sûriyye kasideleri ve sûriyye tarihlerine ise vilâdiyye adı verilmiştir. Vilâdiyyelerde odak noktası padişah olup muhteva, nazım şekline bağlı bir biçimde övgüye dayalıdır. Son beyitler ise ebcedle düşürülen tarihleri içermektedir. Bu makalede, Sultan I. Abdülhamid'in (ö. 11 Receb 1203 /7 Nisan 1789) 20 Temmuz 1785 (13 Ramazan 1199) tarihinde dünyaya gelen oğlu Şehzade Mahmud'un (II. Mahmud) doğumu sebebi ile çeşitli şairler tarafından kaleme alınmış vilâdiyyeleri içeren bir şiir mecmuası ele alınmıştır. Öncelikle, mecmuanın şekil özelliklerine dair bir inceleme yapılmıştır. Devamında ise eserin muhteva özellikleri incelenmiştir. Ardından, mecmuada manzumeleri bulunan sekiz şairin mahlası alfabetik olarak sıralanmıştır. Daha sonra, sıralanan bu şairler çeşitli kaynaklarda taranarak incelemeye tabi tutulmuştur. Son olarak çeviri yazı oluşturulurken takip edilen yöntemden kısaca bahsedildikten sonra eserin İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmaları bölümünde *Vilâdet-i Mahmûd-ı Sâni* adıyla kaydedilmiş olan ve tespit edebildiğimiz tek nüshasının çeviri yazısı dikkatlere sunulmuştur. Yazma eserin tıpkıbasımı ise yazımızın sonuna eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vilâdet, I. Abdülhamit, II. Mahmud, Mecmua, Sûriyye, Vilâdiyye.

A VİLÂDİYYE POETRY JOURNAL PREPARED ON THE OCCASION OF THE BIRTH OF SULTAN MAHMUD II

ABSTRACT: Surnames, which started to appear in classical Turkish literature after the 17th century and are a national literary genre, are independent works that focus on festivals, banquets and weddings held for such reasons as marriage, circumcision, besmele and birth. Surnames on the subject of Vilâdet-i Hümayun are called vilâdetnâme. suriyye odes and suriyye histories are poems found separately in divans, although they are written on the same subjects. Suriyye odes and suriyye histories written on the same subject as vilâdetnâmes are called vilâdiyye. In the vilâdiyyes, the focal point is the sultan, and the content is based on praise, regardless of the verse form. The last couplets contain the dates written down in abjad. This article studies a poetry journal that includes the birth dates written by various poets for the birth of Şehzade (prince or sultan's son) Mahmud (Mahmud II), the son of Sultan Abdülhamit I, born on 20 July 1785 (13 Ramazan 1199) (ninth month of the Arabian lunar year). Careful research was conducted about the genre attributes of the handwritten manuscript. Subsequently, the content attributes of the work were discussed and the pen names of the eight poets included in the poems of the journal were listed alphabetically. Later, these listed poets were examined by scanning various sources. Finally, after briefly mentioning the method followed when creating the transcription, the transcription of the only copy we could detect, which was recorded under the name *Vilâdet-i Mahmûd-ı Sâni* in the Turkish Manuscripts section of Istanbul University Rare Works Library, was presented to your attention. The facsimile of the manuscript is added to the end of our article.

Keywords: Birth, Abdülhamit I, Mahmud II, Poetry Journal, Sûriyye, Vilâdiyye.

Giriş

Osmanlı Hanedanı'nın devamlılığı hususunda büyük bir önem arz eden şehzadelerin doğumları (Sel-Turhan, 2017: 343) vilâdet-i hümâyün olarak anılmıştır. Devlet için bu denli önemli olan vilâdet-i hümâyünler, şüphesiz klasik Türk edebiyatında da karşılık bulmuştur. Vilâdet-i hümâyünler, sûrnâmelerin bir alt türü olan vilâdetnâmelerde müstakil olarak ele alınırken kimi divanlarda ise münferit halde rastlanabilen sûriyye tarihi ve sûriyye kasidelerinde de konu olmuştur. Ancak divanlarda nadir rastlanan bu manzumelerin toplu halde bulunduğu mecmualar da vardır.

Edebiyat tarihimizin kıymetli kaynakları arasında yer alan mecmualar, pek çok bilgiyi içinde barındırmaları dolayısıyla klasik Türk edebiyatı araştırmalarına mühim katkılar sağlar niteliktedir (Çelebi, 2022: 34). Belli şahıslar için derlenen bu şiir mecmuaları, çoğunlukla padişahlar için hazırlanmaktadır. Ancak nadiren de olsa şehzadeler için hazırlanan mecmualara da tesadüf etmek mümkündür (Çelebi, 2022: 35). Bu mecmualarda yer alan ve vilâdet-i hümâyün özelinde kaleme alınmış olan bu manzumelerin *vilâdiyye* olarak adlandırılmasının uygun olduğu tarafımızca belirtilmiştir.

Tarafımızca, şehzadelerin vilâdet-i hümâyünleri sebebiyle yazılan manzumelerden oluşan mecmualar tespit edilmiş olup; bunlar dört tanedir: *Tevârih-i Manzûme Berây-ı Vilâdet-i Sultân Mustafâ*, *Tevârih-i Vilâdet-i Sultân Selim bin Mustafâ Han*, *Vilâdet-i Mahmûd-ı Sâni* ve *Vilâdet-i Şehzade Murad*.

Bu makalede, II. Mahmûd'un doğumu sebebiyle çeşitli şairler tarafından yazılmış vilâdiyyeleri içeren bir şiir mecmuası tanıtılmış, incelenmiş ve metni verilmiştir. II. Mahmûd 20 Temmuz 1785 (13 Ramazan 1199) tarihinde dünyaya gelmiştir. Babası Sultan I. Abdülhamid, annesi ise Nakşidil Sultan'dır (Beydilli, 2003: 352). Çalışmamıza konu olan eser, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde *Vilâdet-i Mahmûd-ı Sâni* adıyla kayıtlıdır. Ancak mecmuayı tasnif eden kişi belli olmadığı gibi, yazma eserin herhangi bir yerinde yazmanın ismine de rastlanmamıştır. Mecmuanın, dönemin padişahı I. Abdülhamid'in emriyle hazırlandığını ve yine ona sunulduğunu düşünmekteyiz.

1. Vilâdet-i Mahmûd-ı Sâni

Bu bölümde *Vilâdet-i Mahmûd-ı Sâni* adlı vilâdiyye mecmuası şekil özellikleri, nazım şekilleri, manzumelerin şairleri ve muhteva özellikleri alt başlıklarında incelemeye tabi tutulacaktır:

1.1. Şekil Özellikleri

Vilâdet-i Mahmûd-ı Sâni, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmaları bölümünde 05585 demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Tamamı beş varak olan eserin başında bir, sonunda ise dört varak boş bırakılmıştır. 215x135 mm boyutundaki sayfalarında iki sütun halinde onar satır bulunan eserin serlevhası müzehhep ve cetvelleri yaldızlıdır. Yazmanın cildi ise yeşil meşindir. Eser, nesih yazı ve siyah mürekkeple harekeli biçimde kaleme alınmıştır. Kırmızı mürekkeple yazılan başlıklarda, şairlerin mahlası bulunmaktadır. Temmet kaydı bulunmadığından, mecmuanın derleyicisi belli değildir.

1.2. Nazım Şekilleri

Vilâdet-i Mahmûd-ı Sâni'de, iki farklı nazım şekliyle yazılmış, toplam dokuz manzume yer almaktadır. Mecmuada yer alan bu manzumelerde en sık kıt'a nazım şekli kullanılmış olup bu nazım şekliyle yazılmış olan manzumelerin sayısı yedidir. Kaside nazım şekli ise yalnızca iki manzumede görülmektedir. Bu manzumeler, farklı nazım şekillerinde yazılmış olsalar dahi, içerik bakımından aynı olup methiye ve tarih içerirler. Manzumelerle ilgili bilgiler, aşağıda tablo hâlinde verilmiştir:

Sıra no	Varak no	Mahlas	Nazım Şekli	Vezin	Beyit Sayısı
1	1b	Mâlikî	Kaside		4
2	1b	Mâlikî	Kit'a		11
3	2a	Ârif	Kit'a	Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün	13
4	3a	Aff	Kit'a	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	6
5	3a	Câvid	Kit'a	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	7
6	3b	Şâkir	Kaside	Müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün	11
7	4a	Zikrî	Kit'a	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	9
8	4b	Feyzî	Kit'a	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	12
9	5b	İbâdî	Kit'a	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	5

Tablo 1: Manzumelerin Nazım Şekilleri

1.3. Manzumelerin Şairleri

Mecmuada şiirleri bulunan şairler, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nden yararlanılarak tespit edilmeye çalışıldı. Bu tarama sırasında, Şehzâde Mahmûd'un (II. Mahmûd) doğum tarihi olan 20 Temmuz 1785 (13 Ramazan 1199) tarihinden önce vefat eden şairler, değerlendirme dışında bırakıldı. Ancak benzer mahlas ve isimde pek çok şairin bulunması, kimi şairlerin kimliklerinin net bir biçimde tespitine olanak vermedi. Alfabetik bir sıralamaya tabi tutulan şairlere dair bilgiler, aşağıda özetlendi:

Âfif: Darbhane Emîni Kîlârî Mustafa Afif Beyefendi olarak bilinmektedir. Enderun'da yetişmiş, Sultan III. Mustafa devri ile I. Abdülhamid devrinde Darbhane Emîni ve Saray-ı Hümâyun'da mabeynci olmuştur. Vefat tarihi ve eserlerine dair bilgi bulunmamaktadır (Özdemir, 2011: 539).

Ârif: Hacı Ârif Efendi olarak bilinen şair, Enderûn'da yetişmiştir. Önce kurşuncubaşı, sonra kahvecibaşı olarak sarayda görev yapmıştır. Azlinden sonra 1811-2 yılında cebeciler kâtipliğine getirilmiştir. Doğum ve ölüm tarihi bilinmemektedir. *Sicill-i Osmânî*'de usta şair olduğu kayıtlıdır. Kaynaklarda eseri olup olmadığına ilişkin bir bilgi yoktur (Akbaş, 1996: 310; Özdemir, 2011: 366).

Câvid: İstanbul'da doğmuştur. Öğrenimini tamamladıktan sonra hâcegân sınıfına katılmıştır. Kassâbbaşı Şâtîrî-zâde Şâkir Efendi'nin kâtipliğini, daha sonra Sadâret Mektûbî kalemi hulefâlığı yapmıştır. 1834'te İstanbul'da vefat etmiştir. Şairin *Fatin Tezkiresi*'nde, *Müntehabât-ı Mir Nazîfte* ve *Türk Şairleri*'nde manzumeleri bulunmakta olup eldeki şiirlerinin büyük kısmı naziredir (Akbaş, 1996: 385; Çiftçi, 2017: 68).

Feyzî: TEİS'te, şairimiz olması muhtemel üç şahsiyet tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Enderunlu Feyzî Bey b. Mehmed İzzeddin Efendi olarak tanınmış olup Şam kadılarında Mehmed İzzeddin Efendi'nin oğludur. Dedesi ise Sultan I. Mahmûd devrinde hekimbaşılık yapan Mehmed Saîd Efendi'dir. 1779-80'de Enderun'da kilâr-ı hassa bölümüne girmiştir. Eserlerine dair bir bilgi bulunmamaktadır. *Mir'at-ı Şi'r*'de bir nazmı yer almaktadır (Yuvacı, 2014: 132; Oğraş, 2001: 186).

İkinci Feyzî, Halıcı-zâde İbrahim Feyzî Bey olarak bilinmektedir. Edirnelidir. Şair Sûzî'nin biraderidir (Yuvacı, 2014: 131).

Son olarak üçüncü Feyzî ise Kadı-zâde Feyzullah Feyzî Efendi olarak bilinmektedir. Rumeli kadılarındandır. 1786'da vefat etmiştir. Şefkat ve Silahdârzâde tezkirelerinde üç gazeli yer almaktadır (Akbaş, 1996: 527; Öztürk, 2018: 217; Kılıç, 2017: 240; Yuvacı, 2014: 129).

İbâdî: Konya'da doğmuştur. Mevlevî Ahmed Efendi'nin oğludur. Enderunlu İbâdî Efendi olarak tanınmıştır. İstanbul'da Galata Sarayı ağaları zümresine katılmış, daha sonra Enderun'da Hazine-i Hümâyun'da görev almıştır. Vefat tarihi bilinmemektedir. Şiirlerinde Hâfız ve İbâdî mahlaslarını kullanmıştır (Uysal Bozaslan, 2012: 2549-50; Oğraş, 2001: 175).

Mâlikî: Kaynaklarda hakkında bilgi bulunamamıştır.

Şâkir: Trabzonlu Şâkir Ahmed Paşa'dır. Enderun-ı Hümâyun'a Dülbend Ağası olmuş, daha sonra kendisine hocalık verilmiştir. 1798'de Darphane Emîni olmuş ve üç yıl sonra azledilmiştir. 1807'de Akdeniz Nüzul Emîni, bir yıl sonra ise tekrar Darphane Emîni olmuştur. 1810'da Sadaret Kaymakamı olmuştur. 1811'de Munfasıl, 1813'te Anadolu Valiliği görevine getirilmiştir. Daha sonra Mora ve Kütahya valiliği yapmıştır. 1819'da vefat etmiştir. Şairin iki eseri bulunmakta olup biri *Ravd-ı Verd*, diğeri ise *Tertîb-i Nefîs* adındadır (Çiftçi, 2017: 260; Akbayar, 1996: 1563; Özdemir, 2011: 83).

Zikrî: Kaynaklarda hakkında bilgi bulunmamıştır.

1.4. Muhteva Özellikleri

Vilâdet-i Mahmûd-ı Sâni'de, yedisi Türkçe ve ikisi Arapça olmak üzere toplam dokuz manzum vilâdiyye yer almaktadır (1b-5b). Manzumelerin tamamı devrin padişahına ve yeni doğan şehzadeye övgü ifadeleri içermektedir. Mecmuadaki vilâdiyyelerde, sekiz farklı şairin mahlası tespit edilmiş olup mahlaslar, alfabetik bir sıralama takip edilerek aşağıda verilmiştir:

"Affî, Ârif, Câvîd, Feyzî, İbâdî, Mâlikî, Şâkir, Zikrî"

Eserde, yukarıda mahlası verilen şairlerin genellikle bir manzumesi yer almıştır. Ancak bu şairlerden Mâlikî'nin iki manzumesi bulunmaktadır. Genel itibarıyla, mecmuadaki manzumelerin son beyitlerinde, ebced hesabı ile şehzade Mahmud'un doğum tarihi verilmektedir.

Vilâdet-i Mahmûd-ı Sâni adlı yazma eser incelendiğinde, mecmuada yer alan vilâdiyyelerin sosyal hayata dair birtakım unsurları barındırdığı tespit edildi. Bunlar, aşağıda beyit örnekleri ile birlikte okuyucuya sunuldu.

Mecmuada 18. yüzyıl Osmanlı sosyal hayatına dair izler görülmektedir. Bunlardan ilki *iftâriye verme* geleneğidir. Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey bu geleneği şöyle anlatmaktadır: *Es-kiden Ramazanlarda Sadrazam, Reisülküttap, Kâhya ve Defterdar gibi devlet büyükleri, padişah sarayına Yıllık Hümâyun adıyla bobçalar sunar; tanınmış hoca efendilere ve maiyet memurlarına İftariye adıyla saatler, enfiye kutuları gibi şeyler hediye ederlerdi* (1973: 130). Eserde bu gelenek, Zikrî'nin manzumesinde kendine yer bulmuştur:

bedr-i tām-ı 'âleme itdi teşâdüf tal'atı

kuđsiyâna virdi *iftâriyye* bir sîm kâse şu (7/3)¹

Padişah'ın çocuğu olduğunda kutlamalar yapılması da bir gelenektir. Bu kutlamalar hem Osmanlı hanedanına yeni bir üyenin katıldığını haber vermekte hem de imparatorluğun gücünü ve ihtişamını yansıtmaktadır (Öztekin, 2006: 383). Bir vilâdet-i hümâyun âdeti olan *şenlik düzenlemek* sırasıyla Ârif, Câvîd, Şâkir, Feyzî ve İbâdî'nin manzumelerinde görülmektedir:

'ıyd 'ıyd üstüne olsun idelüm zevk ü sürür

top fişek *şenligi* virsün şūr-ı şevke vücūd (3/9)

hudâ sūr-ı hümâyūnı dağı nice sūrūrâtı

müyesser eylesün görmek bütün hep ehl-i imâna (5/6)

şehzâdegân-ı bî'aded virsün aña rabb-i ehad

destinden anuñ tâ ebed dürlü sūrūr itsün zuhūr (6/7)

¹ Parantez içindeki numaralardan ilki manzumenin mecmuadaki sırasını, ikincisi ise beyit numarasını ifade etmektedir.

cünbiş itdi mehd olmak ârzüsüyle felek
bendler taqdı cihet iṭnâbına tetmîmden (8/5)

bâ-ḥuşûş ‘ıyd üzre ‘ıyd itdürmege bâ‘is olan
zâtı maḥfûz eyle yâ râb mâderin hem sâlime (9/3)

Üçler; âlemlerin mânen yöneticisi durumunda oldukları kabul edilen üç ermiş kişi, kutup ve iki eren (Ayverdi, 2010: 1294) anlamına gelen tasavvufi bir terimdir. *Üçlerden himmet alma* inancı ise yine Zikrî'nin manzumesinde karşımıza çıkmaktadır:

zikriyâ târiḥ için *üçlerden alduk himmeti*
kadre irdüñ maḥdem-i sulṭân-ı maḥmûdlar kamu (7/9)

Vilâdiyyelerde yer alan eşyalar ise mühür, peçe, beşik ve kağıttır. Bunlar sırasıyla Mâlikî, Âfîf, Zikrî ve Feyzî'nin manzumelerinde yer almaktadır:

büşrâ el-hevâtifi kad tefeşşâ mehâsinu men
fî-baṭni'l-ummi ve men fi'l-*mehdî* mevcûdu (1/4)

ḥıdîv-i heft-iḳlîm kim virür fer çerḥ-i miyânına
ki oldı şimdi evc-i salṭanatda *mühre* hem-pâye (4/1)

ḥamdü'lillâh kevkeb-i baḥt-ı cihân buldı şeref
burka ‘uñ def‘ eyleyüp bânî bu çerḥ ‘arz itdi rû (7/1)

cünbiş itdi *mehd* olmak ârzüsüyle felek
bendler taqdı cihet iṭnâbına tetmîmden (8/5)

kâğıd-ı şubḥı mücellâ kıldı mihrüñ mühresi
mâh bir seyyâre yazdı levḥe sâde sîmden (8/6)

Sonuç

Bu çalışmada, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde 05585 demirbaş numarası ile kayıtlı *Vilâdet-i Mahmûd-ı Sâni*'nin incelemesi yapılmıştır. Tamamı beş varaktan oluşan bir vilâdiyye mecmuası olan bu yazma eserin derleyicisi tespit edilememiştir. Mecmu mürettep, mürettibi bilinmeyen, manzum ve çok dilli bir eserdir (Kılıç, 2012: 80-95).

Musannif, derlediği mecmuada toplam dokuz manzumeye yer vermiştir. Manzumeler çoğunlukla (7) Türkçe olmakla birlikte, eserde Arapça (2) manzumeler de bulunmaktadır. Çoğunlukla kıt'a-i kebîre (7) nazım şekli ile kaleme alınan manzumelerin yanı sıra mecmuada kaside (2) nazım şekli ile yazılmış olan manzumeler de bulunur. Ancak manzumeler, nazım şekli fark etmeksizin aynı muhtevaya sahip olup padişaha ve yeni doğan şehzadeye övgüler içermektedir. İlâveten, manzumelerde iyi dileklerle birlikte, son beyitte ebced hesabıyla düşürülen doğum tarihi yer almaktadır. Mecmuada yer alan manzumelerde en sık kullanılan aruz kalıbı “*fâ ilâ tün*

/ fā`ilātün / fā`ilātün / fā`ilün"dür. Mecmuada toplam sekiz şairin mahlası tespit edilmiş olup en çok manzumesi bulunan şair, iki manzume ile Mâlikî'dir. En uzun manzume on üç, en kısa manzume ise dört beyitten oluşmaktadır.

Şiir, saraydan halka değin, Osmanlı sosyal hayatının önemli bir parçasıdır. Farklı meslek gruplarında bulunan pek çok kişi, mesleğinin yanı sıra çoğunlukla şiirle de uğraşmaktadır. Vilâdiyyelerin şairleri incelendiğinde, bu kişilerin şairlikleri ile ön planda olmadıklarını ve şair olarak tanınmadıklarını görmekteyiz. Bu şairler, çoğunlukla çeşitli devlet kademelerinde görev alan ve divanı bulunmayan devlet adamlarıdır. Manzumelerin muhtevası ise nazım şekli fark etmeksizin çokça övgü barındırmaktadır. Bu sebeplerle, vilâdiyye yazma ve vilâdiyye mecmuası oluşturma geleneğinin, hamilik geleneği ile doğrudan ilişkili olabileceğini düşünmekteyiz. Mecmuayı hazırlayıp padişaha sunan kimseler, bunu muhtemelen caize almak amacı güderek yapmışlardır. Dolayısıyla vilâdiyyeler, Osmanlı'daki hamilik geleneğini/patronaj ilişkisini yansıtma bakımından önemlidir.

Manzumeler dikkatle incelendiğinde, daha önce bilinmeyen bu şiirlerin adeta acemi kâlemlerden çıktıkları ve hatta bir zoraki yazıldıkları anlaşılmaktadır. Ancak bu vilâdiyye mecmuaları, barındırdıkları vilâdiyyelerle klasik Türk edebiyatında bir tür çeşitliliği oluşturmaları ve acemi olsalar dahi yeni şairlerin yeni şiirlerini barındırmaları yönlerinden kıymetlidir.

2. Çeviri Yazılı Metin

Metnin Çeviri Yazısı Hazırlanırken Takip Edilen Yöntem

1. Çeviri yazı metinde Osmanlı Türkçesinin klasik imlasına, İsmail Ünver'in (Ünver, 1993) ve Fatih Köksal'ın (Köksal, 2017) tekliflerine uyulmaya çalışılmıştır.
2. Beyitler, kullanım kolaylığı sağlamak amacıyla numaralandırılmıştır.
3. Çeviri yazıda 'Gentium Plus' yazı fontu kullanılmıştır.
4. Varak numaraları, her sayfanın başında "[ ]" ile belirtilmiştir.
5. Metin tamirleri "[ ]" ve harekelendirmeler "( )" ile gösterilmiştir.
6. Tüm kelimeler küçük harfle yazılmıştır.
7. Hece ve kelime eksiklikleri/fazlalıkları dipnot ile verilmiştir.
9. Manzumelerin başında vezinleri ve metindeki sıraları belirtilmiştir.
10. Arapça beyitlerin çevirisi dipnot ile verilmiştir.

Vilâdet-i Maḥmūd-ı Sâni

[1b]

(1) mālîki^{2 3}

1. ḥıbbü'l-mekârimi fi'l-aḥlâķ-ı maḥmūdu
ve mālîkū'l-ḥüsni zeynu'l-mülk-i maḥmūdu⁴
2. fe-esade'l-ḥalka marziyyü'n şemâ'ilühu
ešnâ 'aleyhi ellezî bi'l-ḥaķķ-ı ma'būdu⁵
3. ve min 'ale'l-birri mecbülün serîretühu
fesirruhu leyse beyne'n-nasi meḥūdu⁶
4. büşrä el-hevâtifi ḳad tefeşşâ mehâsinu men
fi-baṭni'l-ummi ve men fi'l-mehdî mevcūdu⁷

(2) velehū⁸

1. el-müşteri'l-mecde râbiḥun ticâretühu
ekrem bihî recülen fi ṭab'ihî'l-cūdu⁹
2. hüve'l-kerîmu ellezî tercü ve te'melühu
ye'tîke minhu mu'accelün ve mev'ūdu¹⁰
3. tebârek'allâhü fi kemâli ḥılķatihî
ve ḥüsnihi'l-yümni fi'l-'ayâni meşhūdu¹¹
4. nemâ efâḳa 'ala'l-âfâķi iḥsânühu
li-ennehu fi-şehri's-sıyâmi mevlūdu¹²

[2a]

5. huvebnu sulṭânına 'abdü'l-ḥamîdi'l-velî
yaḥyâ sâ'idan bihî ebūhu mes'ūdu¹³

² Arapça manzumelerin Türkçeye çevirilerini yapan Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi Kevser Elfauri'ye teşekkür ederim.

³ Klasik Türk edebiyatında kullanılan aruz kalıplarından hiçbiri uymamaktadır.

⁴ Mahmud güzellik sahibi, mülkün ihtişamı, övülen, güzel ahlaklı ve cömertliği sevendir.

⁵ Huylarından memnun olunan ve halkı mutlu edendir. Doğrulukla ibadet edilen Allah tarafından övülmüştür.

⁶ İnsanlığın en yüksek mertebelerinde, güzel fitratı ve zarif huyu malum oldu ki bu sır insanlar arasında inkâr edilemez.

⁷ Müjdeler olsun. Onun ihsanı ana karnındaki bebeğe ve beşikteki bebeğe ulaşana dek yayılmıştır.

⁸ Klasik Türk edebiyatında kullanılan aruz kalıplarından hiçbiri uymamaktadır.

⁹ Kim zafere müşteri olursa onun işi kazanılmış olur. Onun gibi fitratında cömertlik mevcut olan adamı onurlandırın.

¹⁰ O kerem sahibidir. Umduğumuz ve dilediğimiz hem önceden takdir edilen hem de vadedilen hayırları getirir.

¹¹ Allah, yaratılışının kemalini ve apaçık görülen uğurlu simasını mübarek etsin.

¹² Büyüdü ve iyiliği ufuklara taşıdı. Zira mübarek oruç ayında doğmuştur.

¹³ O, Allah'ın dostu sultanımız Abdülhamid'in oğludur. Hem oğlu hem babası mutlu yaşasın.

6. büşrālehū ‘āşe tūle’d-dehri mu‘teberen
beyne’s-selāṭini hüve’l-kuṭbu ma’dūdu¹⁴
7. el-fātihu’s-salihu’l-‘adlū’z-zeḳiyü’r-raḳiy
eş-şāya’u’ş-ṣīti bi’l-ma’rūfi ma’hūdu¹⁵
8. yā fevzehu na’le min dünyāhu fevka’l-munā
li külli nev’in mine’l-ḫayrāti maḳşūdu¹⁶
9. fe’l-meşriḳāni ve’l-mağribāni ḳālū lena
ḳavlen belīḡan ḫekāhu’l-bīḏu ve’s-sūdu¹⁷
10. ve ecma’u ve’l-ḫuḳmu’s-saḫīḫu şer’an ‘alā
ḳavlün ‘aleyḫi fetve’l-icmā’i ma’ḳūdu¹⁸
11. kehfü’s-selāṭini men ḳad saḫḫa tāriḫūhu
faḫrū’l-mülūki muḫibbu’l-cūdi maḫmūdu¹⁹

(3) ‘ārif

(*fe’ilātün / fe’ilātün / fe’ilātün / fe’ilün*)

1. şeh-i cem-kevkebe dād-āver-i gerdün-rütbe
ḫusrev-i mekremet-efzā-yı ‘adālet-endūd
2. kām-baḫşā-yı emr-i ḫazret-i ḫan ‘abd-i ḫamīd
kim odur luṭf-ı ḫudā sāye-i rabb-i ma’būd

[2b]

3. mevsim-i şevket ü ‘asrında cihān āsūde
oldı çeşm-i fiten ‘ahdinde hemān ḫ’āb-ālūd
4. maḫzar-ı luṭf-ı mezīd-i ḫaḳ olup her demde
itdi şeh-zādeleri sāha-i hestīye vürūd
5. işte bu şehir-i şiyām içre anuñ şulbından
oldı bir necl-i necībi yine devlet-efzūd
6. geldi dünyāya sa’ādet ile bir şeh-zāde
kim hemān itdi cihān maḳdem-i pākiyle sürūd
7. rüzedāran-ı meh-i şavma cenāb-ı ḫaḳdan
oldı bir mā’ide-i pür-nagme-i ḫoş mevcūd
8. şöyle lebrīz-i neşāt oldı göñül şevḳinden
ki şikest itmek idi rüzeyi çün baht-ı ‘anūd

¹⁴ Ne mutlu ona, sonsuza dek saygın olarak yaşamış. Sultanlar arasında sayılan bir kutuptur.

¹⁵ O fatihtir, salihdir, adildir, hoşnuttur ve şefkatlidir. İyilik sahibi olarak tanınmıştır.

¹⁶ Ne müjde ki dünyada dileklerinden fazlasına nail olmuştur. Ve her güzel hayırlardan rızkı ayrılmıştır.

¹⁷ İki şark ve iki batındaki beyaz ve siyah insanların hepsi bize güzel bir söz ettiler.

¹⁸ Onlar toplanıp oy birliği ile şeri kabul edilen bir fetvaya dayanarak karar vermişler.

¹⁹ Tarihi doğru bilinen sultanlar mağarasıdır o. Övülmüş olan, cömertlik sahibi ve hükümdarların gururudur.

9. 'ıyd 'ıyd üstüne olsun idelüm zevk ü sürür
top fişek şenligi virsün şūr-ı şevke vücūd
10. neşve vü zevk ü ferahla şeh-i 'ālemgīrūñ
şevket ü devletin efzūn ide ol hayy-ı vedūd
11. devlet ü 'ömri olup rüz-be-rüz efzūnter
zıll-ı ihsānı ola fırağ-ı enāma memdūd
12. şıhhat ü 'āfiyetiyle ola şeh-zāde maşūn
dā'imā 'ömr-i ebedle bula bi-naḥs-ı şu'ūd

[3a]

13. tāmduḥ maḫdem-i pākine bu tāriḫ-i 'ārif
sa'd-i re'fetle velūd eyledi sulṭān maḫmūd

(4) 'aff

(mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün)

1. ḥıdīv-i heft-iḳlīm kim virür fer çerḫ-i miyānına
ki oldı şimdi evc-i salṭanatda mūhre hem-pāye
2. cihāndār-ı mu'azzam ḥazret-i 'abdü'l-ḥamīd ḥan-kim
fül(ü)kler teşnedür olmağa derbār ṭāk-ı 'ulyāya
3. aña feyyāz-ı 'ālem itdi ihsān bir ciger-gūşe
ki nūr-ı 'ārızı ḥurşid-i tābāna virür vāye
4. zihī āyine kim şūret-i nigāri şafḫa-i ḳudret²⁰
vücūd-ı pākin itmiş ser-te-ser nūriyla pīrāye
5. dıraḫt-ı devletin bār-āver itsün ḥazret-i bārī
gide yek-cesta a'dānuñ metā'-ı 'ömri yağmaya
6. 'afifā geldi bā-feyz-i ḥudā tāriḫ-i mīlādı
medār-ı fetḫ neyir-i sulṭān maḫmūd geldi dünyāya

(5) cāvīd

(mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün)

1. şehen-şāh-ı cihān 'abdü'l-ḥamīd ḥan-ı keremkārūñ
hemişe tab'ı mā'il 'adl ü ihsān-ı mülūkāne

[3b]

2. cihān bir rütbede memnūn-ı ihsān [u]keremdür ki
gelür mi yāda eyā hiç selāṭin-i cihānbāna
3. emīn olsun ḫaṭālardan ilāhī tāc-baḫşāsı
budur ancak du'āmız şıdḳ-ile her dem o sulṭāna

²⁰ Hece fazlalığından kaynaklanan vezin problemi vardır.

4. ħudā-yı lem-yezel maĥfūz ide şāĥ-ı cihānbānı
vire ‘ömr-i ebed şehzādegān-ı verd-i ħandāna
5. virür ez-cümle dehre tāze revnaĥ ħan-ı maĥmūduñ
resīde eyleye bārī vücūduñ heft ü şad dāne
6. ħudā sūr-ı hümāyūnı daĥı nice sūrūrātı
müyesser eylesün görmek bütün hep ehl-i imāna
7. didi cāvīd ħulı tām cevherī tāriĥ-i mevlūdıñ
ĥudūm-ı ħan-ı maĥmūduñ şerefban oldı devrāna

(6) şākir

(müstef’ilün / müstef’ilün / müstef’ilün / müstef’ilün)

1. ‘ālī-himem şāĥ-ı ġayūr kān-ı ‘aṭā ol kim cesūr
‘adliyle gitdi şerr ü şūr a‘dāsı dā’im bī-ħuzūr
2. virmekdedür tīġı nizām ħalk-ı cihāna şubĥ u şām
itmekde dā’im ħāş u ‘ām medh ü şenā sāl ü şuhūr
3. itdi cihāndan ‘ömr-i sefer kıldı ‘ademde maĥar²¹
yoĥ-mıdur eyā ĥiĥ keder itdi-mi dünyādan mūrūr

[4a]

4. dā’im ola ol pād-şāĥ tā devr idince şems ü meh
olsun ‘adūsı pūr-veleh mañşūr ide rabbü’l-ġafūr
5. şimdi aña virdi ħudā şeh-zāde-i nīkū-liĥā
sultān-ı maĥmūd kim sezā olsa anuñ-ĥün nice sūr
6. başduĥda dünyāya ħadem kıldı şiyāmı muġtenem
yoĥdur buña lā vü ne’am oldı kederler cümle dūr
7. şehzādegān-ı bī-‘aded virsün aña rabb-i eĥad
destinden anuñ tā ebed dürlü sūrūr itsün zuhūr
8. ħalkdı cihāndan hep mihen şād [u] feraĥdur hep gelen
ġamġin var ise işte ben o da benümdür hep ħuşūr
9. şeh-zādelerle dā’im it taĥtında yā rab ħā’im it
ġafletle cümle nā’im it a‘dā-yı dīni bī-şu’ūr
10. besdür bu taṭvīl itmegil virme şehen-şāĥa kesel
ey dil yeter ṭūl-i emel tā gelmeye ħalbe fütūr
11. mīlād iĥün şākir didi nāĥār tāriĥ söyledi
sultān maĥmūd eyledi māĥ-ı şiyāmı pūr-sūrūr

²¹ “Maĥar” kelimesinden önce yer alan “ol” kelimesi, vezin gereġi metinden ĥıkarılmıştır.

(7) zikrî*(fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün)*

1. hamdü'lillâh kevkeb-i baht-ı cihân buldı şeref
burka' uñ def' eyleyüp bânî bu çerh 'arz itdi rû

[4b]

2. ya'nî ol şeh-zâde-i vâlâ-neseb teşrîf idüp
eyledi tebşîr-i teşrîfüñ şabâda sū-be-sū
3. bedr-i tām-ı 'āleme itdi teşādūf ʔal'atı
ḳudsiyāna virdi iftāriyye bir sīm kāse şu
4. aç ü muhtācine eşfaḳ oldıḡuñ i'lân içün
pāy-i cūduñ başdı şeh-i rahmete şanına hū
5. ḡacibānuñ men'i memnū'dur mün'im iken
şā'irān-ı dā'iyān levḡa-be-kef itsün ḡulūv
6. ḡonçehā-yı külbe-i 'ośmāniyānı zū'l-minen
ber-devām idüp dimāḡ-ı 'āleme reş ide bū
7. maḡbaḡ-ı cūd-ı ilāhiden 'atā bir süfredür
devlet-i 'ośmāniyān 'ālem aña olmuş ḡulū
8. 'ömrüñ efzūn ide iḡvān-ı zevî'l-iḡsān eyle
zāt-ı feyyāz cümleye feyz eyledikce mū-be-mu
9. zikriyā tārīḡ içün üçlerden alduḡ himmeti
ḳadre irdüñ maḡdem-i sulṡān-ı maḡmūdlar ḳamu

(8) feyzî*(fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün)*

1. pād-şāh-ı baḡr u ber şāḡib-ḳirān-ı dehr kim
pād-şehler faḡr ider fermānına teslîmden

[5a]

2. imtiśāl-i ḡükmine te'ḡîre virmez iḡtimāl
ḡizmetine iftiḡār eyler cihân taḡdîmden
3. hamdü'lillilāh tāze bir ḡül geldi bezm-i 'āleme
ḡazret-i 'abdü'l-ḡamîd ḡan ḡülşen-i tekrîmden
4. ḳıldı naḡḡāş-ı ḳazā bir şüret-i ḡüb āşikār
mā-verā-yı perdehā-yı aḡsen-i taşmîmden
5. cünbiş itdi mehd olmaḡ ārzūsiyla felek
bendler taḡdı cihet iṡnābına tetmîmden
6. kāḡıd-ı şubḡı mücellā ḳıldı mihrüñ mühresi
māh bir seyyāre yazdı levḡe sāde sîmden

7. mekteb-i tahmîrde oldı haq añı mu'allim
şahlık dersin oqutdı levha-i ta'lîmden
8. 'âlemüñ şâhib-ķırânıdur diyü ehl-i nücüm
böyle istidlâl iderler şüret-i tencîmden
9. vâlid-i vâlâ-maķâmuñ kıla mevlâ müstedîm
burc-ı taht-ı baht-ı mes'ûd ahter ü behîmden
10. mülkinüñ ma'müresi ola bîrûn-ı mâ u zâl
'ömrinüñ â'dâdı efzûn ola fâ-yı mîmden
11. hayķırınca çıķdı yâ Hayy diyerek târîh-i hûb
pâd-şâhim tehniyetle hâme-i tanzîmden

[5b]

12. tāk-ı 'arşa feyziyâ olsun bu gûne imlâ
kevne geldi nûr-ı maħmûd aħsen-i taķvîmden

(9) 'ibādî

(fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün)

1. ħazret-i 'abdü'l-ħamîd ħan zât-ı maħmûdü'l-ħıřâl
nesl-i pâkin zînet-i dehr eyleye ol ħâtime
2. ħaķ te'âlâ 'ömrin efzûn eylesün şehzâdenüñ
cümlesin bağıslaya ħaķ luţf idüp sulţânıma
3. bâ-ħuşuş 'ıyd üzre 'ıyd itdürmege bâ'is olan
zâtı maħfûz eyle yâ râb mâderin hem sâlîme
4. nüktedân bir şâh-ı 'âlî-ţab'-ı pâkdür 'ibādî
gel du'â-yı devletin kıl vâķıf ol aħvâlîme
5. düşdi bir târîh-i ra'nâ ħarf-i cevherdâr ile
nûr u fer-i sulţân maħmûd dođdı ey mâh 'âleme

3. Tıpkıbasım

KAYNAKLAR

- AÇA, M.; GÖKALP, H. ve KOCAKAPLAN, İ. (2009). *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- AHMED VEFİK PAŞA (1890). *Lehçe-i Osmanî*. İstanbul: Matbaa-ı Âmire.
- AKBAYAR, N. (1996). *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- ARSLAN, M. (1990). *Divan Edebiyatında Manzum Surnameler*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYVERDİ, İ. (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yay.
- BALIKHANE NAZIRI ALİ RIZA (1973). *Bir Zamanlar İstanbul*. (Haz. Banoğlu, N. A.) İstanbul: Tercüman Yayınları.
- BEYDİLLİ, K. (2003). "Mahmud II". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 27, 352-357.
- ÇELEBİ, C. (2022). "İÜ Nadir Eserler Kütüphanesinde Bulunan ve III. Selim'in Vilâdet Tarihlerini İçeren 05464 Numaralı Şiir Mecmuasının Mestap'a Göre Tasnifi". *Kültürk*, 6, 33-114.
- ÇELEBİ, C. (2023). "Mehmed Esad'ın Tevârîh-i Manzûme Berây-ı Vilâdet-i Sultân Mustafâ Adlı Mecmuası Üzerine". *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 10/27, 225-269.
- ÇİFTÇİ, Ö. (2017). *Fatî'n Davud Hâtîmetü'l-Eş'âr*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- JOHNSON, F. (1852). *A Dictionary, Persian, Arabic and English*. London: W.H. Allen.
- KANAR, M. (2009). *Kanar Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.
- KARABEY, T. (2015). *Türk Edebiyatında Tarih Düşürme*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- KILIÇ, A. (2012). "Mecmua Tasnifine Dair". *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*. (Haz. Hatice Aynur vd.) İstanbul: Turkuaz Yayınları, 75-96.

- KILIÇ, F. (2017). *Tezkire-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bagdâdî*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- KÖKSAL, M. F. (2017). *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- MU'İN, M. (1996). *Ferheng-i Fârisî (An Intermediate Persian Dictionary)*. Tahran.
- MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ (2009). *Burhân-ı Kâtı* (Haz. M. Öztürk ve D. Örs). Ankara: TDK Yayınları.
- OĞRAŞ, R. (2001). *Esad Mehmed Efendi ve Bağçe-i Safâ-Endûz'u (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*. Burdur: Emirdağ Ofset Tesisleri.
- ÖZDEMİR, F. (2011). *Tuhfe-i Nâilî Metin Muhtevâ II. cilt sayfa 468-734*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZTEKİN, Ö. (2006). *XVIII. Yüzyıl Divan Şiirinde Toplumsal Hayatın İzleri: Divanlardan Yansıyan Görüntüler*. Ankara: Ürün Yayınları.
- ÖZTÜRK, F. (2018). *Tezkire-i Silâhdâr-zâde*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- SEL-TURHAN, F. (2017). "İstanbul'da İlan Edilir, Saraybosna'da Kutlanır: 18. ve 19. Yüzyıl Osmanlı Resmi Törenlerinin Bosna Eyaletindeki Yansımaları" *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*. 6(2), 341-360.
- STEINGASS, F. J. (1884). *The Student's Arabic-English Dictionary*. London: W.H. Allen.
- STEINGASS, F. J. (1963). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. London: Routledge & Kegan Paul Limited.
- ŞU'ÛRÎ Hasan Çelebi (2019). *Lisânu'l-Acem/Ferheng-i Şu'ûrî*. (haz. O. Yılmaz). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- ŞÜKUN, Z. (1944). *Farsça-Türkçe Lügat Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- UYVAL BOZASLAN, S. (2012). "Enderunlu Mehmet Âkif'in Mir'ât-i Şi'r Adlı Tezkiresinin Muhtasar Bir Nüshası". *Turkish Studies* 7 (2): 2531-2568.
- ÜNVER, İ. (1993). "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *Türkoloji Dergisi*. 11(1), 51-89.
- YAKIT, İ. (2022). *Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- YUVACI, B. (2014). *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva II. Cilt s. 735-999*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.